

Hipotetski slučaj pred Europskim sudom za ljudska prava: Maria Johansson v. država X¹

UDK: 341.231.145(4)

Sažetak

Autori ovoga rada nastoje kroz pregled prakse Europskog suda za ljudska prava vezane uz pravo na život i slobodu mirnog okupljanja i udruživanja pružiti uvid članovima akademske zajednice u način postupanja te institucije i standarde koje ona razvija u namjeri da se zaštite ove temeljne demokratske vrijednosti. Strukturirano se izlaže podnesak tužiteljice koja smatra da su joj (ne)postupanjem države X, stranke Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, povrijeđena prava iz čl. 2., 10., i 13. Konvencije te je kao takva, nakon što je iscrpila sva pravna sredstva koja su joj bila na raspolaganju u domaćem pravnom sustavu, ovlaštena izravno se obratiti Sudu u Strasbourgu. Specifičnost ovoga slučaja leži u činjenici da je podnositeljica zahtjeva majka dječaka preminulog za vrijeme mirnih demonstracija i što se na neki način i ovdje manifestira karakteristični *modus operandi* Suda koji primjenjuje Konvenciju kao živo slovo te ekstenzivno, u cilju djelotvorne zaštite ljudskih prava, tumači sve njene odredbe pa tako i onu da je ovlaštenik na podnošenje zahtjeva isključivo osoba čije je pravo povrijeđeno. U radu se razrađuju i pravo na mirno okupljanje, za koje autori smatraju da je tužiteljičinom sinu bilo uskraćeno prekomjernom uporabom sile policijskog djelatnika koja je na kraju rezultirala i smrtnim ishodom, te pravo na učinkovito pravno sredstvo koje je tužiteljici uskraćeno zbog neprovođenja temeljite istrage slučaja od strane države X te njenih drugih neadekvatnih postupaka.

Ključne riječi: Europski sud za ljudska prava, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pravo na život, pravo na mirno okupljanje, mirni prosvjed, policijske ovlasti.

¹ Rad je nastao u okviru priprema za 3. Regionalno studentsko natjecanje iz ljudskih prava u obliku simulacije suđenja pred ESLJP na kojem je klub PFZG-a "Vladimir Bayer", kojeg su, osim autora, činili još i Iva Bjelinski, Mihovil Granić, Maja Komljenović i Mia Lazić, pod mentorstvom prof. dr. sc. Zlate Đurđević te asistentata Marina Bonačića i Zorana Burića, osvojio ukupno prvo mjesto u pisanom dijelu natjecanja te treće mjesto u usmenom dijelu natjecanja za što su 2009. godine nagrađeni i Posebnom rektorovom nagradom.

I. Činjenično stanje

A. Stranke

1. Maria Johansson je državljanka države X. Majka je mladića Johna Johanssona koji je ubijen 14. svibnja 2008.
2. Država X članica je Vijeća Europe, Ujedinjenih naroda (dalje: UN) i Europske unije te je potpisala i ratificirala Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) zajedno sa svim protokolima.

B. Okolnosti slučaja

3. Nadležne vlasti države X dale su dozvolu dvjema suprotstavljenim etničkim grupacijama Z i I za mirne prosvjede.
4. Država X već dulje vrijeme ima ozbiljnih problema s tim dvjema grupacijama koje se godinama međusobno sukobljavaju.
5. Na dan mirnih prosvjeda, 14. svibnja 2008., za njihova je trajanja u nekim dijelovima mase iznenada došlo do eskalacije nasilja. Dok je skupina mladića izvikujući slogane prolazila pored pripadnika konjičke policije on je podigao pištolj i opalio četiri upozoravajuća hica. Jedan metak se odbio od automobila i pogodio Johna u trbuh na mjestu ga usmrtivši.

C. Postupak pred nacionalnim sudovima

6. Protiv policajca koji je ubio Johna pokrenut je kazneni postupak. Optužen je za zlorabu službenog položaja i ubojstvo iz nehaja. U postupku pred prvostupanjskim sudom jedini saslušani svjedoci bili su tri kolege optuženog policajca. Prvostupanjski sud ga je oslobodio optužbe. Sud je argumentirao svoju odluku navodom da je policajac reagirao u sferi svoga prava na samoobranu. Sud drugog stupnja potvrdio je odluku prvostupanjskog suda i naveo kako, kad je riječ o policiji, treba imati određenu toleranciju za njihove akcije poduzete u obavljanju dužnosti, uzevši u obzir riskantnost posla i stres kojem su izloženi. Uz to, drugostupanjski sud navodi kako nije pouzdano utvrđeno na koji se način odvio sporni događaj. Tužiteljici nije dopuštena žalba Vrhovnom sudu.
7. Povodom navedene oslobađajuće presude Johnova majka, Maria Johansson podnosi tužbu protiv Vlade države X radi pretrpljene štete i nanijetih joj duševnih boli. Prvostupanjski sud je odbacio tužbu argumentirajući svoju odluku nepostojanjem zakonite osnove jer u zemlji X Konvencija ne pruža osnovu za naknadu štete, a prema zakonu države X naknada se može dati srođnicima ubijene osobe samo u slučaju u kojem je smrt rezultat zlorabe službene dužnosti. Pošto je u danom slučaju policajac oslobođen optužbe za zlorabu službene dužnosti sud smatra da zahtjev za naknadu štete Marie Johansson nije dopušten.

D. Relevantno međunarodno pravo

8. Država X je članica UN-a. U sklopu te organizacije doneseni su dokumenti pod nazivom „Načela UN-a o primjeni sile i vatrenog oružja od strane policijskih službenika“ i „Načela o efikasnoj prevenciji i istrazi nezakonitog, samovoljnog i sumarnog usmrćenja“ koji imaju pravno obvezujuću snagu za sve članice Ujedinjenih Naroda pa tako i državu X.²

² Vidi *The United Nations Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (“UN

9. U okviru iste organizacije usvojen je i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine. Odredbe čl. 6. Pakta štite pravo na život. Europski sud za ljudska prava (dalje: Sud) se u praksi često referira na opći komentar toga članka od strane Odbora za ljudska prava Ujedinjenih Naroda.³

II. Odgovornost Države X i uvjeti dopuštenosti

A. Odgovornost države X prema članku 1. Konvencije

10. Prema čl. 1. Konvencije države potpisnice jamče svakome pod njihovom jurisdikcijom konvencijska prava i slobode. Smisao navedenoga je u zaštiti pojedinca od neopravdanog zadiranja od strane države u njegova prava i slobode iz Konvencije.
11. Tužiteljica Maria Johansson podnosi tužbu protiv države X kao potpisnice Konvencije jer je država povrijedila svoju obvezu da svakome unutar svoje jurisdikcije osigura prava zaštićena Konvencijom i njenim protokolima, u ovom slučaju čl. 2., 11. i 13. Konvencije.
12. Koncept jurisdikcije u smislu čl. 1. ima značenje sukladno javnom međunarodnom pravu prema kojem je jurisdikcijska kompetencija države primarno teritorijalna (*Ilascu v. Moldavije i Rusije, §312; Banković i ostali v. Belgije, §59-61; Andrejeva v. Latvije, §56; Gentilhomme i ostali v. Francuske, §20; Assanidze v. Gruzija, §137; Bosphorus Hava Yolarri Turzim Ve Ticaret Anonim Şirketi v. Irske, §136*).
13. Maria Johansson je državljanka države X i sporni se događaj dogodio na teritoriju države X što odgovornost države X prema čl. 1. Konvencije čini nespornom.

B. Priznavanje statusa žrtve

14. U skladu s čl. 34. Konvencije Sud može zaprimiti zahtjeve od svake osobe, nevladine organizacije ili skupine osoba koje smatraju da su njihova prava i slobode zaštićene Konvencijom odnosno njenim protokolima povrijeđene od strane neke države potpisnice.
15. Navodi o kršenju čl. 2. će neizbježno obuhvaćati zahtjeve podnesene od strane bliskih srodnika preminule osobe. U kontekstu čl. 2. to znači da se žrtvama mogu smatrati braćni drugovi, braća i sestre, djeca i ostali bliski rođaci preminulog.⁴
16. Maria Johansson je majka preminulog te se u konkretnoj situaciji, a u skladu s gore navedenim tumačenjima Suda, smatra žrtvom u svjetlu čl. 2. Konvencije.

Force and Firearms Principles"), usvojene 07. rujna 1990. od strane Osmog Kongresa Ujedinjenih Naroda o prevenciji kriminala i postupanju s počiniteljima. *Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions*, E.S.C. res. 1989/65, annex, 1989 U.N. ESCOR Supp. (No. 1) at 52, U.N. Doc. E/1989/89 (1989).

³ www2.ohchr.org/english, General Comment No.6 : The right to life (art. 6) : .30/04/82. CCPR General Comment No.6. (General Comments), (30.3.2009.)

⁴ Vidi slučaj *Gulec v. Turske* u kojem je sud odlučivao o zahtjevu oca čijeg je sina ubio policijski službenik u nasilnim demonstracijama; vidi još slučaj *McCann i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva* u kojem je sud odlučivao o zahtjevu preživjelog braćnog druga u slučaju usmrćenja njenog muža od strane specijalne policijske jedinice; slučaj *Osman v. Ujedinjenog Kraljevstva* za zahtjev djece u odnosu na preminule roditelje; slučaj *Yasa v. Turske* o zahtjevu nećaka preminulog; slučaj *Ergi v. Turske* u kojem je odlučivao o zahtjevu brata u odnosu na smrt sestre.

C. Iscrpljenost domaćih pravnih sredstava

17. U skladu sa čl. 35. Konvencije Sud može razmatrati predmet tek pošto su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva ili ako se dokaže da ta pravna sredstva u konkretnom slučaju ne bi bila djelotvorna. Nadalje, tužba se Sudu može podnijeti u roku od šest mjeseci od dana kada je povodom pravnog lijeka donesena pravomoćna odluka.
18. Tužba je pravovremena jer je podnesena unutar roka od šest mjeseci od pravomoćnosti presude drugostupanjskog suda.
19. Policijski službenik involviran u događaje u pitanju procesuiran je pred kaznenim sudom. Na oslobađajuću presudu suda prvog stupnja uložena je žalba koju je drugostupanjski sud odbio i pravomoćno potvrdio prvostupanjsku presudu. Nije ostavljena mogućnost ulaganja žalbe Vrhovnom sudu kao sudu trećeg stupnja.
20. U nacionalnom zakonodavstvu države X predviđena je mogućnost podnošenja tužbe za naknadu štete za bliže srodnike ubijene osobe u slučaju kada je smrt rezultat zloupotrebe službene dužnosti. U konkretnom slučaju Maria Johansson podnijela je građansku tužbu koja je slijedom gore navedenog odbačena uz objašnjenje kako je kazneni sud utvrdio da smrt nije posljedica obavljanja službene dužnosti.
21. Ako u domaćem pravnom sustavu postoji više pravnih lijekova od podnositelja zahtjeva se ne očekuje da iskoristi više od jednog ako se ostalim ne može ništa više postići (*Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Ticaret AS v. Irske Br. 45036/98*; *Moreira Barbosa v. Portugala Br. 65681/01*). Žalba drugostupanjskom građanskom sudu nije uložena jer je evidentno da ista ne bi bila djelotvorna.
22. U slučaju tužiteljice Marie Johansson ispunjeni su svi uvjeti dopustivosti tužbe predviđeni čl. 35. st. 1. Konvencije.

III. Izjave o povredama Konvencije

A. Povreda članka 2. Konvencije

23. Tvrdimo da je država X višestruko grubo povrijedila odredbe čl. 2. Konvencije prema kojem pravo na život svake osobe mora biti zaštićeno zakonom i život nikome ne može biti namjerno oduzet. Stavkom 2. čl. 2. predviđeni su slučajevi u kojima država smije koristiti silu koja bi mogla rezultirati lišenjem života. To su sljedeći slučajevi:
 - zaštita od nasilja
 - uhićenje
 - sprječavanje bijega zatvorenika
 - gušenje nereda ili pobune.

A.1. Značenje i sadržaj prava na život u praksi Europskog suda za ljudska prava

24. Pravo na život pretpostavka je ostvarivanja svih ostalih konvencijskih prava i sloboda. Članak 2. koji štiti pravo na život i predviđa okolnosti u kojima se lišenje života može opravdati rangira se kao jedna od temeljnih odredaba Konvencije koja se u vrijeme mira ne može derogirati po čl. 15. Konvencije (*McCann i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §147; *Soering v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §88; *Orhan v. Turske*, §325; *Ipek v. Turske*, §163; *Imakayeva v. Rusije*, §139; *Timurtas v. Turske*, §§ 82-83).

25. Pravo na život i zabrana mučenja, okrutnog i nečovječnog postupanja i kažnjavanja temeljne su vrijednosti demokratskog društva. Okolnosti u kojima je lišenje života opravdano shodno tome moraju biti precizno određene.
26. Predmet i svrha Konvencije kao instrumenta zaštite individualnih prava pojedinaca zahtijevaju da se čl. 2. tumači i primjenjuje na način da je zaštita koju on pruža praktična i učinkovita, a ne teoretska i iluzorna (*McCann i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §§146.-147; *McShane v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §91; *McKerr v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §108.).
27. Na osobitu važnost čl. 2. Konvencije unutar njezinih okvira ukazuje i sam tekst Konvencije, koji za ograničavanje prava na život propisuje drugačiji standard nužnosti – „apsolutno nužno“ – u odnosu na standard kojim dopušta ograničenje drugih konvencijskih prava – „nužno u demokratskom društvu“ (st. 2. čl. 8. – 11. Konvencije). Tumačeći standard „apsolutne nužnosti“ Sud je utvrdio da isti traži primjenu strožeg i zahtjevnijeg testa nužnosti od onoga koji se inače primjenjuje pri utvrđivanju je li postupanje države bilo „nužno u demokratskom društvu“ (*McCann i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §149.; *Hugh Jordan v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §104; *Kelly and Others v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §93; *Huohvanainen v. Finske*, §93).

A.2. Negativne i pozitivne obveze države prema članku 2. Konvencije

28. Sud je u svojoj praksi utvrdio kako iz čl. 2. Konvencije za državu proizlaze dvije vrste obveza, određujući ih kao negativne i pozitivne. Postojanje negativne obveze, koja se sastoji u suzdržavanju od nezakonitog oduzimanja života, moguće je iščitati iz samoga teksta čl. 2. st. 1. Konvencije. Pored toga, Sud je, autonomno tumačeći navedenu Konvencijsku odredbu, našao da ista nameće državi niz pozitivnih obveza koje se sastoje u poduzimanju niza odgovarajućih koraka u njezinom pravnom sustavu radi zaštite života onih pod njezinom jurisdikcijom. U sudskoj praksi izraženo je da pozitivna obveza ima materijalni i proceduralni aspekt (*Makaratzis v. Grčke*, §57; *vidi Kılıç v. Turske*, §62; *Akpınar i Altun v. Turske*, §49; *Simsek i ostali v. Turske*, §104; *Nachova i ostali v. Bugarske*, §96; *Kakoulli v. Turske*, §106/109; *Akhmadov i ostali v. Rusije*, §93).

A.2.1. Povreda negativnih obveza iz članka 2. Konvencije u konkretnom slučaju

29. Negativna obveza nametnuta čl. 2. podrazumijeva suzdržavanje ne samo od namjernog oduzimanja života već i od svake radnje koja bi mogla dovesti do usmrćenja dok god poduzimanje te radnje nije apsolutno nužno. Uporaba sile od strane službenih osoba poput policijskih službenika ili vojske koja rezultira namjernim lišavanjem života ili situacije kada je dozvoljena uporaba sile koja bi mogla rezultirati nenamjernim usmrćenjem tako daju povod za primjenu st. 2. čl. 2 (*McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, §149; *vidi İlhan v. Turske*, §75; *Isayeva, Yusupova, Bazayeva v. Rusije*, §169).
30. Apsolutna nužnost iz čl. 2. znači da upotrijebljena sila mora biti strogo proporcionalna ostvarivanju ciljeva predviđenih u st. 2. čl. 2. Konvencije. Drugim riječima, dopuštene intervencije u pravo na život ne daju policijskim službenicima *carte blanche* za korištenje smrtno opasne sile.⁵

⁵ Vidi §104 *Simsek v. Turske* (Br. 35072/97 i 37194/97) „As the text of Article 2 itself shows, the use of lethal force by police officers may be justified in certain circumstances. Nonetheless, Article 2 does not grant a *carte blanche*. It goes without saying that a balance must be struck between the aim pursued and the means employed to achieve it.“; §71 *Gulec v. Turske* (Br. 54/1997/838/1044).

31. Tvrdimo da je država povrijedila svoju negativnu obvezu postupanjem policijskog službenika koji je sina podnositeljice zahtjeva lišio života. Upravo je lišenje života od strane službenih osoba glavni fokus čl. 2.
 32. Da uporaba vatrenog oružja od strane policijskog službenika nije bila apsolutno nužna proizlazi iz sljedećih okolnosti slučaja: policijski se službenik nalazio na konju te je imao dobar pregled cijele situacije, bio je okružen civilima, između ostalog i nenasilnim mladićima. Usprkos saznanju da su u nekim dijelovima prosvjedi postali nasilni nije smio upotrijebiti takvu silu prema grupi mladića u kojoj se nalazio John jer su oni već bili prošli pored njega samo izvikujući slogane nesvjesni eskalacije nasilja.
 33. Budući je izvikivanje slogana inherentno svim prosvjedima policajac se nije imao razloga osjetiti ugroženim te se uporabom vatrenog oružja, ne primijenivši prije toga niti jedno za život manje ugrožavajuće sredstvo prisile, teško ogriješio o standard apsolutne nužnosti koji je u praksi Suda po važnosti iznad svih ostalih standarda proklamiranih u Konvenciji (*supra* §27.)
 34. Ipak, ako Sud smatra da je uporaba sile u konkretnom slučaju bila apsolutno nužna, policijski je službenik povrijedio načelo proporcionalnosti upotrijebivši prekomjernu silu jer se isti cilj mogao ostvariti blažim sredstvima.
 35. Nadalje, ako Sud uzme i da je uporaba sile bila proporcionalna, činjenica da se metak koji je prouzročio Johnovu smrt odbio od obližnjeg automobila nameće zaključak da policajac pri ispaljivanju hitaca upozorenja nije postupio *lege artis*. U presudi *Ogur protiv Turske* §83 Sud je naglasio kako se upozoravajući hici po definiciji moraju ispaljivati u zrak s pištoljem usmjerenim vertikalno prema nebu.
 36. Policijski službenik u obavljanju svoje dužnosti treba postupati s većim stupnjem pažnje. Policajac je u ovom slučaju postupajući s grubim nehajem zanemario fundamentalni značaj prava na život.⁶ Nema opravdanja za neznanje policijskog službenika o pravilu ispaljivanja upozoravajućih hitaca jer je obveza svake države da pravilno i potpuno obučiti svoje službenike njihovu poslu, posebice jer je njihova uloga u zaštiti prava na život presudna.⁷
 37. Slijedom svega navedenog država je povrijedila negativnu obvezu u smislu nepoštivanja standarda apsolutne nužnosti i proporcionalnosti pri postupanju policijskog službenika koji je Johnu oduzeo život.
- A.2.2. Povreda pozitivne obveza materijalnog karaktera iz članka 2. Konvencije u konkretnom slučaju

38. Prvi aspekt pozitivne obveze države materijalnog karaktera odnosi se na dužnost države da stvori pozitivnu pravnu 'klimu' za zaštitu prava na život.
39. Država je dužna ne samo inkriminirati lišavanje života kao kazneno djelo nego i precizno propisati slučajeve u kojima je u to pravo dopušteno intervenirati. U tu svrhu država mora propisati kada su policijski službenici ovlašteni primijeniti silu i način na koji su je ovlašteni primijeniti u skladu sa prihvaćenim međunarodnim standardima.⁸

⁶ *Culpa lata dolo proxima.*

⁷ Vidi §109 *Simsek v. Turske* (Br. 35072/97 i 37194/97), "...Governments should undertake to provide effective training to the police force with the objective of complying with international standards for human rights and policing. Furthermore, as indicated in many international documents (see, amongst many others, the Resolution adopted by the Council of Europe, paragraph 88 above), police should receive clear and precise instructions as to the manner and circumstances in which they should make use of firearms."

⁸ Vidi §57 *Makaratzis v. Grčke* (Br. 50385/99) „This involves a primary duty on the State to secure the right to

40. Tvrdimo da je država povrijedila čl. 2. Konvencije nedonošenjem dostupnih, preciznih i predvidljivih zakona te neučinkovitom implementacijom istih.⁹
41. U odnosu na pozitivnu obvezu države materijalnog karaktera da u svojem nacionalnom zakonodavstvu inkriminira oduzimanje života i propiše slučajeve u kojima je opravdano upotrijebiti silu kojom ograničiti pravo na život, tvrdimo da je država povrijedila tu obvezu čl. 7. Zakona o policiji koji glasi:
„Policijski službenik može, kada je nužno, upotrijebiti silu u izvršavanju javnih ovlasti ukoliko je napadnut ili se osjeti ugroženim ili je ometan u suzbijanju kaznenih djela.“
42. Država nije dovoljno precizno odredila postupanje policijskih službenika u obavljanju njihove dužnosti ostavljajući im neprihvatljivo široke diskrecijske ovlasti jer nije normirala kakvu silu mogu primijeniti, niti je diferencirala njezin intenzitet i redosljed primjene različitih metoda prisile. Nije donesena precizna odredba o upotrebi vatrenog oružja. Neregulirano i proizvoljno postupanje inkompatibilno je s općeprihvaćenim međunarodnim standardima i potrebom učinkovite zaštite prava na život (*Makaratzis v. Grčke, §58; Hilda Hafsteinsdóttir v. Islanda, §56*).¹⁰
43. Drugi aspekt pozitivne obveze države materijalnog karaktera je dužnost države da navedene odredbe učinkovito primjeni.
44. U odnosu na pozitivnu obvezu države da učinkovito implementira svoje zakonodavstvo kojim štiti pravo na život Sud ističe važnost uloge policije i kaže da bi ona morala biti sposobna procijeniti sve okolnosti situacije i detaljno isplanirati i organizirati svoju operaciju (*Simsek v. Turske, §109*). Uz to, država je bila dužna postupiti u skladu sa Načelima UN-a o uporabi sile i vatrenog oružja od strane policijskih službenika prema kojemu bi svaki policajac trebao imati pancirnu košulju, štit, kacigu i gumenu palicu te prije bilo kakve uporabe vatrenog oružja trebao upotrijebiti metode koje manje ugrožavaju život, poput suzavca, vodenih topova ili gumenih metaka.¹¹

life by putting in place an appropriate legal and administrative framework to deter the commission of offences against the person, backed up by law-enforcement machinery for the prevention, suppression and punishment of breaches of such provisions.“

⁹ Vidi §49 *Sunday Times v. Ujedinjenog Kraljevstva (Br.6538/74)* „In the Court's opinion, the following are two of the requirements that flow from the expression "prescribed by law". Firstly, the law must be adequately accessible: the citizen must be able to have an indication that is adequate in the circumstances of the legal rules applicable to a given case. Secondly, a norm cannot be regarded as a "law" unless it is formulated with sufficient precision to enable the citizen to regulate his conduct: he must be able - if need be with appropriate advice - to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail. Those consequences need not be foreseeable with absolute certainty: experience shows this to be unattainable. Again, whilst certainty is highly desirable, it may bring in its train excessive rigidity and the law must be able to keep pace with changing circumstances. Accordingly, many laws are inevitably couched in terms which, to a greater or lesser extent, are vague and whose interpretation and application are questions of practice.“

¹⁰ Vidi §104 *Simsek v. Turske (Br. 35072/97 i 37194/97)* „This means that, as well as being authorised under national law, police operations must be sufficiently regulated by it, within the framework of a system of adequate and effective safeguards against arbitrariness and abuse of force.“

§3 „The protection against arbitrary deprivation of life which is explicitly required by the third sentence of article 6 (1) is of paramount importance. The Committee considers that States parties should take measures not only to prevent and punish deprivation of life by criminal acts, but also to prevent arbitrary killing by their own security forces. The deprivation of life by the authorities of the State is a matter of the utmost gravity. Therefore, the law must strictly control and limit the circumstances in which a person may be deprived of his life by such authorities.“ *General Comment No.6 : The right to life (art. 6) : .30/04/82. CCPR General Comment No.6. (General Comments)*

¹¹ §91 Vidi *Simsek v. Turske (Br. 35072/97 i 37194/97)* „...it should also be possible for law enforcement officials to be equipped with self-defence equipment such as shields, helmets, bullet-proof vests and bullet-proof transport, in order to decrease the need to use weapons of any kind.“

§108 *Simsek v. Turske (Br. 35072/97 i 37194/97)* „...officers shot directly at the demonstrators without first ha-

45. U ovom slučaju, imajući na umu povijest nasilnih sukoba, strah ljudi, velike materijalne štete i ranjavanje policajaca postojao je stvaran i neposredan rizik za život te je država već pri izdavanju dozvole za prosvjed preuzela obvezu poduzimanja svih raspoloživih mjera kako bi osigurala da će prosvjedi proteći bez nasilja.
46. U sklopu preuzete obveze država je bila dužna potpuno opremiti policijske službenike kako se ne bi osjetili ugroženima te kako bi za suzbijanje eventualnog nasilja mogli upotrijebiti sredstvo primjereno cilju koji žele postići.
47. Ako se i prihvati da su policajci bili opremljeni evidentno je da nisu bili dobro obučeni jer je policajac na približavanje skupine mladića odmah posegnuo za pištoljem i opalio čak četiri hica ne upotrijebivši niti jedno od blažih sredstava koje je imao na raspolaganju. Država se na taj način ogriješila ne samo o čl. 2. već i o pozitivnu obvezu koja proizlazi iz čl. 11 Konvencije, a sadrži obvezu države da poduzme sve potrebne mjere za držanje prosvjeda pod kontrolom.

A.2.3. Povreda pozitivnih obveza proceduralnog karaktera iz članka 2. Konvencije u konkretnom slučaju

48. Osim materijalnog aspekta, pozitivna obveza države ima i svoj proceduralni aspekt koji se sastoji u dužnosti države da provede efikasnu i efektivnu istragu. Sud smatra kako bi opća zabrana arbitrarnog lišavanja života od strane policijskih službenika bila u praksi neučinkovita ako ne bi postojao postupak za ispitivanje zakonitosti primjene smrtonosne sile od strane istih (*McCann v. Ujedinjenog kraljevstva §161*). Članak 2. u kombinaciji s čl. 1. postavlja zahtjev za nekim oblikom efektivne istrage kada su pojedinci lišeni života od strane policijskih službenika (*Kaya v. Turske, §§78-79; Tomašić v. Hrvatske, §62*). Istraga mora biti temeljita, neovisna i pažljiva. Oblik istrage kojim se te svrhe postižu varira ovisno od okolnosti, ali koji god način bio primijenjen vlasti moraju djelovati *ex officio* čim im se skrene pozornost na potrebu provedbe istrage. Drugim riječima, nije ostavljeno na odluku najbližim srođnicima da ulože formalno sredstvo ili preuzmu odgovornost za provedbu bilo kakvih istražnih postupaka (*Mc Shane v. Ujedinjenog Kraljevstva, §94; Ilhan v. Turske, §63*).
49. Tvrdimo da je država povrijedila svoju pozitivnu obvezu proceduralnog karaktera neprovođenjem učinkovite istrage jer je postupila protivno standardima o učinkovitoj istrazi koje je Sud oformio u praksi.
50. Dokument Ujedinjenih Naroda (*§9 Načela o efikasnoj prevenciji i istrazi nezakonitog, samovoljnog i sumarnog usmrćenja*), a koji Sud koristi u praksi, propisuje standarde u skladu s kojima je Sud razvio svoj minimum standarda o zahtjevima koji moraju biti ispunjeni da bi se istraga mogla okarakterizirati kao efikasna. Važniji od njih su neovisnost istražitelja u odnosu na osobe involvirane u događaje, pristup žrtve istražnom postupku, sposobnost istrage da dovede do utvrđivanja je li upotrijebljena sila bila apsolutno nužna u danim okolnostima, transparentnost, promptnost, detaljnost i brižljivost.¹²

ving recourse to less life-threatening methods, such as tear gas, water cannons or rubber bullets.“
General Provisions on the Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials §2.
 „Governments and law enforcement agencies should develop a range of means as broad as possible and equip law enforcement officials with various types of weapons and ammunition that would allow for a differentiated use of force and firearms. These should include the development of non-lethal incapacitating weapons for use in appropriate situations, with a view to increasingly restraining the application of means capable of causing death or injury to persons. For the same purpose, it should also be possible for law enforcement officials to be equipped with self-defensive equipment such as shields, helmets, bullet-proof vests and bullet-proof means of transportation, in order to decrease the need to use weapons of any kind.“

¹² Vidi *§116 Simsek v. Turske (Br. 35072/97 i 37194/97)* ...The investigation must be capable, firstly, of ascertaining

51. Država je povrijedila svoju pozitivnu obvezu proceduralnog karaktera neprovođenjem učinkovite istrage jer je u konkretnoj situaciji povrijedila standard detaljnosti i brižljivosti koji podrazumijeva provedbu istrage s dužnom ozbiljnošću.
52. Taj standard zahtijeva, između ostalog, i prikupljanje dovoljnog broja dokaza od očevidaca i drugih ključnih svjedoka i uzimanje potpunih izvjava.
53. Ubojstvu Johna nazočio je velik broj osoba koje su mogle dati relevantne informacije o tome što se i na koji način dogodilo, a ipak nitko od njih nije pozvan da svoja saznanja iznese pred sudom već su jedini saslušani svjedoci trojica kolega optuženog policajca. Nepozivanjem očevidaca da svjedoče na strani optužbe, državni organi namjerno su onemogućili svestrano raspravljanje sporne situacije. Dok su kolege optuženog policajca posvjedočili samo o kaotičnoj situaciji, Johnovi su prijatelji u obavijesnim razgovorima izjavili da je do ispaljivanja hitaca iz pištolja došlo nakon što je John već bio prošao pored policajca.
54. Kazneni postupak s elementima kontradikiranja pred neovisnim i nepristranim sudom glavni je čuvar efektivnosti provedene istrage (*Agdas v. Turkey*, §102). U predmetnom slučaju sud je ispitao samo svjedoke obrane pa nedostaje element kontradiktornosti postupka. Neizvođenje dokaza saslušanjem svjedoka optužbe dovelo je do nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i paradoksalnog obrazloženja presude. U obrazloženju sud prvo navodi da je izvan razumne sumnje da je policajac postupao u samoobrani, a potom da nije jasno kako je John ubijen i na koji način je on prišao policajcu.
55. Iz svega navedenog nedvojbeno proizlazi da je povrijeđen proceduralni aspekt čl. 2. Smatramo kako je takvo površno postupanje krajnje neprihvatljivo u svjetlu činjenice da je zemlja X potpisnica Konvencije, a pravo na život fundamentalno ljudsko pravo.

B. Povreda članka 11. Konvencije

56. Smatramo da je država X povrijedila prava tužiteljice iz čl. 11. Konvencije koji jamči slobodu mirnog okupljanja i udruživanja te taksativno navodi u kojim se slučajevima ista mogu ograničiti zahtijevajući da takva ograničenja budu predviđena zakonom i nužna u demokratskom društvu.

B.1. Značenje i sadržaj prava na mirno okupljanje u praksi Europskog suda za ljudska prava

57. U praksi Suda izraženo je da su slobode okupljanja i udruživanja zaštićene čl. 11. zajedno sa slobodom mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti te slobodom izražavanja zaštićenim čl. 9. odnosno čl. 10. Konvencije, temeljne političke slobode, od vitalnog značaja u pluralističkim demokracijama. Sud ističe kako se čl. 11. Konvencije

the circumstances in which the incident took place and, secondly, of leading to the identification and punishment of those responsible. This is not an obligation of result, but of means. A requirement of promptness and reasonable expedition is implicit in this context."

§ 91 *Mastromatteo v. Italije* (Br. 37703/97) „In an investigation into a death for which State agents or authorities are allegedly responsible, it is necessary for the persons responsible for the investigation to be independent from those implicated in the events. This means hierarchical or institutional independence and also practical independence.“; vidi §70 *Paul and Audrey Edwards v. Ujedinjenog Kraljevstva* (Br. 46477/99), §86 *Trubnikov v. Rusije* (Br. 49790/99), §81-82 *Gulec v. Turske* (Br. 54/1997/838/1044)., §95 *McShane v. Ujedinjenog Kraljevstva* (Br. 43290/98).

§98 *Aksoy v. Turske* (nema broja) „...and including effective access for the complainant to the investigatory procedure.“

mora promatrati ne samo samostalno, već i u svjetlu čl. 10. Konvencije jer je zaštita slobode mišljenja i izražavanja jedan od ciljeva sloboda okupljanja i udruživanja zaštićenih čl. 11.¹³ Te slobode predstavljaju izuzetno važna individualna, građanska i politička prava, koja štite od samovoljnog miješanja države i osnova su za postojanje i funkcioniranje demokratskog društva.¹⁴

58. Svrha čl. 11. je omogućiti ljudima da se okupe i izraze, diskutiraju i zaštite svoje zajedničke interese. Sloboda okupljanja i udruživanja omogućava razvoj civilnog i političkog društva, daje prostor ljudima da izraze različita viđenja, vrijednosti ili interese i pruža mjesto da se takva viđenja, vrijednosti i interesi čuju. Zaštita i održavanje ovih sloboda predstavlja temelj postojanja i djelovanja niza organizacija, uključujući sindikate, nevladine organizacije, političke stranke, privredne komore, udruge stambenih četvrti i mnoge druge.¹⁵ Budući da su pravo na slobodu okupljanja i udruživanja temeljna prava demokratskog društva, Sud je u predmetu *G v. Njemačke* utvrdio kako ih ne treba restriktivno tumačiti.

B.2. Povreda članka 11. u konkretnom slučaju

59. Smatramo da je neprimjerenom intervencijom policijskog službenika čiji je "upozoravajući hitac" usmratio Johna Johannsona, nepreciznim odredbama Zakona o javnom redu i Zakona o policiji te nepoduzimanjem svih mjera nužnih za sprječavanje sukoba među dvjema suprotstavljenim frakcijama tijekom prosvjeda država X povrijedila negativne i pozitivne obveze koje joj nameće čl. 11. Konvencije.

B.2.1. Negativne obveze države iz čl. 11. Konvencije i njihova povreda u konkretnom slučaju

60. U praksi Suda izraženo je kako čl. 11. za državu primarno znači negativnu obvezu da se suzdrži od svakog miješanja u prava zaštićena tim člankom, osim ako je to miješanje opravdano u smislu stavka 2. istog članka.¹⁶ Osim toga, dužnost države da se suzdrži od arbitrarnog miješanja u prava zaštićena čl. 11. logički slijedi iz izraza "neće se postavljati nikakva ograničenja (...)" formuliranog u čl. 11. st. 2.¹⁷
61. U predmetu *Ezelin v. Francuske* Sud je utvrdio kako je sloboda mirnog okupljanja izražena u formi dozvoljenih demonstracija od tolike važnosti da se ne može ni na koji način ograničiti pojedincu tako dugo dok on sam ne počini neko kažnjivo djelo.¹⁸ Pojedinaac se ne može izuzeti iz zaštite čl. 11. Konvencije zbog sporadičnog nasilja

¹³ Vidi §38 *Ollinger v. Austrije* (Br. 76900/01) „Notwithstanding its autonomous role and particular sphere of application, Article 11 of the Convention must also be considered in the light of Article 10. The protection of opinions and the freedom to express them is one of the objectives of freedom of assembly and association enshrined in Article 11 (...).“; vidi također §85 *Stankov i Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden* (Br. 29221/95 i 29225/95); *Rassemblement Jurassien and Unite Jurassienne v. Švicarske* odjeljak 'The Law §2 (nema broja); §37 *Ezelin v. Francuske* (Br. 11800/85); § 57 *Young, James i Webster v. Ujedinjenog Kraljevstva* (Br. 7601/76; 7806/77).

¹⁴ Vidi *Interights Manual for Lawyers – Freedom of Assembly and Association under the ECHR* (Article 11), str. 7.
¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Vidi § 41 *Wilson, National Union of Journalists i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva* (Br. 30668/96, 30671/96 and 30678/96) „The Court observes at the outset that although the essential object of Article 11 is to protect the individual against arbitrary interference by public authorities with the exercise of the rights protected (...).“

¹⁷ Vidi *Interights Manual for Lawyers – Freedom of Assembly and Association under the ECHR* (Article 11), str. 34.

¹⁸ Vidi § 53 *Ezelin v. Francuske* (Br. 11800/85) „The Court considers, however, that the freedom to take part in a peaceful assembly - in this instance a demonstration that had not been prohibited - is of such importance that it cannot be restricted in any way, even for an avocat, so long as the person concerned does not himself commit any reprehensible act on such an occasion.“

ili drugih kažnjivih djela počinjenih od strane ostalih sudionika demonstracija ako on sam ostane miran u pogledu svojih namjera i ponašanja (*Ziliberg v. Moldavije, odluka o dopuštenosti, §2*).

62. Sud navodi kako se taksativno navedene iznimke u kojima se slobode iz čl. 11. mogu ograničiti moraju strogo tumačiti. Samo uvjerljivi i ozbiljni razlozi mogu opravdati ograničavanje tih sloboda. Pri određivanju postoji li nužna potreba u smislu čl. 11. stavka 2. države imaju sužene diskrecijske ovlasti vođene strogim europskim standardima. Sud mora promatrati intervenciju u slobode zaštićene čl. 11. u svjetlu slučaja kao cjeline i utvrditi je li ona bila razmjerna legitimnom cilju koji se želi postići te jesu li razlozi koje su državne vlasti navele kako bi opravdale tu intervenciju bili relevantni i dostatni (*Zechev v. Bugarske, §§43,44*; vidi također predmete *Sidiropoulos i ostali v. Grčke, §40*; *Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden i ostali v. Bugarske, §§61, 62*; *Tsonev v. Bugarske, §§51,52*; *Moscow Branch of the Salvation Army v. Rusije, §§76,77*; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu v. Rusije, §49*). Nadalje, Sud ističe kako načelo proporcionalnosti zahtijeva da se uspostavi ravnoteža između ograničenja iz čl. 11. stavka 2. i zahtjeva za slobodom izražavanja mišljenja riječima, gestama ili pak šutnjom osoba okupljenih na ulicama ili drugim javnim mjestima (*Ezelin v. Francuske, §52*).
63. Obzirom da, prema navodima svojih prijatelja, John Johansson nije bio svjestan da su demonstracije postale nasilne te je nastavio mirno prosvjedovati izvikujući slogane ni na koji način se ne ponašajući nasilno i kažnjivo niti ugrožavajući policijskog djelatnika, smatramo kako je djelovanje policijskog djelatnika bilo ishitreno i neprofesionalno te kao takvo ne može zadovoljiti standard nužnosti u demokratskom društvu.
64. Čak i da Sud prihvati da se postupanje policijskog djelatnika može smatrati nužnim u demokratskom društvu, smatramo da ono nikako ne može zadovoljiti kriterij proporcionalnosti. U cilju da očuva javni red i mir i suzbije javne nemire policijski djelatnik smio se poslužiti vatrenim oružjem tek kao krajnjim sredstvom prisile te je na raspolaganju morao imati blaža sredstva koja bi odgovarala ozbiljnosti situacije. Svoje mišljenje temeljimo na Načelima UN-a o upotrebi vatrene oružja (*v. supra §46*).
65. Slijedom navedenoga smatramo kako reakcija policijskog službenika nije bila niti nužna u demokratskom društvu niti proporcionalna te je stoga država X povrijedila negativnu obvezu uzdržavanja od intervencije u pravo na mirno okupljanje zaštićeno čl. 11. Konvencije.

B.2.2. Povreda pozitivnih obveza iz čl. 11. Konvencije u konkretnom slučaju

66. Sud je utvrdio kako, prema čl. 1. Konvencije, svaka država u okviru svoje nadležnosti, ima obvezu svakoj osobi osigurati prava i slobode određene Konvencijom. Stoga, ukoliko je kršenje nekog od tih prava i sloboda posljedica nepoštivanja te obveze u provođenju domaćeg zakonodavstva, nastaje odgovornost države za takvo kršenje.¹⁹ U predmetu *Plattform Artzte fur das Leben v. Austrije* Sud ističe kako se „istinska, djelotvorna sloboda mirnog okupljanja ne može svesti samo na dužnost

¹⁹ Vidi § 49 *Young, James i Webster v. Ujedinjenog Kraljevstva (Br. 7601/76; 7806/77)* „Under Article 1 (art. 1) of the Convention, each Contracting State “shall secure to everyone within [its] jurisdiction the rights and freedoms defined in ... [the] Convention”; hence, if a violation of one of those rights and freedoms is the result of non-observance of that obligation in the enactment of domestic legislation, the responsibility of the State for that violation is engaged.“

države da se ne miješa: takav potpuno negativni koncept ne bi bio u skladu sa ciljevima i svrhom čl. 11. Kao i čl. 8., čl. 11. ponekad zahtijeva poduzimanje pozitivnih mjera, ako je potrebno, čak i u sferi odnosa među pojedincima²⁰

67. U sudskoj praksi izraženo je kako se odredba, prema sudskim standardima, može smatrati zakonom samo ako je formulirana s dovoljnom preciznošću da omogući građanima da, do stupnja do kojeg je to u danim okolnostima razumno očekivati, predvide posljedice svojeg ponašanja.²¹ Sud ističe kako mjere koje predstavljaju miješanje države u čl. 11. ne samo da moraju imati temelj u domaćem zakonu, već da i u pogledu kvalitete zakona postoji obveza da on bude dostupan osobi koje se tiče i da njegove posljedice budu predvidljive (*N. F. v. Italije*, §§26-29; vidi također *Hasan i Chaush v. Bugarske*, §84).
68. Smatramo kako je odredba Zakona o javnom redu države X koja glasi: «*Za javno okupljanje je potrebno prethodno odobrenje koje izdaje nadležni državni organ. Dozvola se ukida onog trenutka kada se prosvjed pretvori u nemire ili prouzroči izvjesne štete. Osoba koja prosvjeduje bez odobrenja bit će osuđena zbog narušavanja javnog reda na novčanu kaznu ili kaznu zatvora u maksimalnom trajanju od šest mjeseci.*» neodređena i nejasna. Iz ove odredbe John nije mogao sa sigurnošću utvrditi ukida li se dozvola za javno okupljanje koje se pretvorilo u nemire svim demonstrantima ili samo onima koji svojim nezakonitim ponašanjem uzrokuju nered te stoga nije moguće odrediti je li njegovo sudjelovanje u demonstracijama zakonito ili nije, odnosno je li mu dozvola za prosvjedovanje opravdano ukinuta.
69. Smatramo kako je odredba Zakona o policiji države X koja glasi: «*Pripadnik policije može, ukoliko je to neophodno, koristiti silu u vršenju svoje dužnosti u slučaju da biva napadnut, da mu se prijeti ili ga ometaju u djelima prevencije kriminala.*» neodređena i nejasna. Pojam 'sile' u navedenoj odredbi je preopćenit i nedovoljno razrađen u pogledu metoda prisile i njihova intenziteta. Nadalje, iz citirane zakonske odredbe nemoguće je odrediti smije li policajac u situacijama o kojima odredba govori primjenjivati smrtonosnu silu i u kojim okolnostima ju smije primjenjivati. Čak i ako se prihvati činjenica da je policijskom djelatniku prijetila opasnost od strane Johna, na temelju ove odredbe John nikako nije mogao predvidjeti kakvu će to silu protiv njega primijeniti policijski djelatnik niti do kakvih će posljedica njegovo ponašanje dovesti.
70. U predmetu *Jurassien* istaknuto je kako u situacijama u kojima postoji predvidljiva opasnost za javnu sigurnost s kojom se vlasti moraju obračunati u kratkom roku države imaju široku marginu diskrecije pri ograničavanju prava na mirno okupljanje (*Rassemblement Jurassien and Unite Jurassienne v. Švicarske*, odjeljak 'The Law', §9). Nadalje, u predmetu *Plattform Artzte fur das Leben* Sud ističe kako se, unatoč tome što demonstracije mogu uzrujati ili uvrijediti osobe koje se ne slažu s ciljevima koje one promiču, sudionicima mora omogućiti da prosvjeduju bez straha da će biti izloženi fizičkom nasilju svojih neistomišljenika jer bi, u protivnom, taj strah mogao

²⁰ Vidi § 32 *Plattform Ärzte für das Leben v. Austrije* (Br. 10126/82) „Genuine, effective freedom of peaceful assembly cannot, therefore, be reduced to a mere duty on the part of the State not to interfere: a purely negative conception would not be compatible with the object and purpose of Article 11 (art. 11). Like Article 8 (art. 8), Article 11 (art. 11) sometimes requires positive measures to be taken, even in the sphere of relations between individuals, if need be.“; vidi *mutatis mutandis* § 23 *X i Y. v. Nizozemske* (Br. 8978/80).

²¹ Vidi § 45 *Ezelin v. France* „According to the Court's case-law, a norm cannot be regarded as a "law" unless it is formulated with sufficient precision to enable the citizen - if need be, with appropriate advice - to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail.“; vidi također § 39 *Mkrtychyan v. Armenije* (Br. 6562/03); § 49 *Sunday Times v. Ujedinjenog Kraljevstva* (Br. 6538/74); § 34 *Rekvényi v. Mađarske* (Br. 25390/94); § 55 *Rotaru v. Rumunjske* (Br. 28341/95); § 30 *Maestri v. Italije* (Br. 39748/98).

iluzornim učiniti pravo na slobodno izražavanje kontroverznih stavova u društvu. Kako bi pravo na mirno okupljanje bilo učinkovito, država se ne smije ograničiti samo na ustezanje od interveniranja u to pravo, već mora poduzimati i određene pozitivne mjere, ako je potrebno, čak i u sferi odnosa među pojedincima.²²Vlasti imaju dužnost da poduzmu odgovarajuće mjere u odnosu na demonstracije kako bi osigurale njihovo mirno odvijanje i sigurnost svih građana (*Oya Ataman v. Turske*, §35; vidi također predmete *Djavit An v. Turske*, §§ 56-57, *Piermont v. Francuske*, §§76-77). Miješanje države u prava zaštićena čl. 11. u načelu je opravdano ako je poduzeto u cilju preveniranja nereda i zaštite prava i sloboda drugih ako se demonstranti ponašaju nasilno (*Protopapa v. Turske*, §109).

71. Obzirom da se iz proteklih događaja u zemlji X vezanih uz sukobe između suprotstavljenih etničkih skupina Z i I mogla predvidjeti opasnost od izbijanja novih nemira i ugrožavanja javne sigurnosti, smatramo kako država, u skladu s citiranom sudskom praksom koja joj u takvim situacijama ostavlja široku marginu diskrecije, nije smjela dozvoliti da obje frakcije istodobno prosvjeduju.
72. Čak i ako se prihvati da država nije mogla spriječiti istodobne demonstracije dviju suprotstavljenih frakcija, smatramo kako država nije poduzela sve potrebne mjere kako bi spriječila sukobljavanje dviju suprotstavljenih strana. Svoje mišljenje temeljimo na činjenici kako je, na temelju proteklih incidenata, država mogla i morala očekivati eskalaciju nasilja na prosvjedima te je u skladu s tim trebala svoju djelatnost organizirati na način da tu eskalaciju prevenira u čemu, kako slijedi iz činjenice da je do sukoba ipak došlo, nije uspjela.
73. Slijedom navedenoga smatramo kako država nije poduzela sve mjere nužne za osiguranje i učinkovito ostvarenje prava na mirno okupljanje te stoga nije ispunila pozitivnu obvezu koju joj nameće čl. 11. Konvencije.

C. Povrede čl. 13. Konvencije

74. Tvrdimo da je država povrijedila čl. 13 Konvencije koji svakome stavlja na raspolaganje djelotvorno pravno sredstvo naglašavajući kako isto ne smije biti uskraćeno u situacijama u kojima je do povrede došlo od strane službene osobe što je ovdje slučaj.
75. Pravo na djelotvorno pravno sredstvo „logična je posljedica čl.1., koji visokim ugovornim strankama nalaže obvezu da svim osobama pod njihovom jurisdikcijom osiguraju prava i obveze zaštićene Konvencijom.“²³ Ovo pravo jedno je od tradicionalnih prava, svojstveno svim pravosudnim sustavima koji se temelje na vladavini prava.²⁴

²² Vidi § 32 *Plattform Ärzte für das Leben v. Austrije* (Br. 10126/82) „A demonstration may annoy or give offence to persons opposed to the ideas or claims that it is seeking to promote. The participants must, however, be able to hold the demonstration without having to fear that they will be subjected to physical violence by their opponents; such a fear would be liable to deter associations or other groups supporting common ideas or interests from openly expressing their opinions on highly controversial issues affecting the community. In a democracy the right to counter-demonstrate cannot extend to inhibiting the exercise of the right to demonstrate. Genuine, effective freedom of peaceful assembly cannot, therefore, be reduced to a mere duty on the part of the State not to interfere: a purely negative conception would not be compatible with the object and purpose of Article 11 (art. 11). Like Article 8 (art. 8), Article 11 (art. 11) sometimes requires positive measures to be taken, even in the sphere of relations between individuals, if need be.“

²³ Vidi D. GOMMIEN, Short Guide to the European Convention of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2005.

²⁴ Vidi www.europarl.europa.eu, European Parliament Committee on citizens' freedoms and rights, justice and home affairs, Freedom, security and justice: an agenda for Europe, (30.3.2009.)

C.1. Značenje i sadržaj prava na djelotvorno pravno sredstvo iz čl. 13. Konvencije u praksi Europskog suda za ljudska prava

76. Opsežna judikatura Suda opetovano ističe kako čl. 13 predviđa da na nacionalnom nivou moraju postojati djelotvorna pravna sredstva koja će omogućiti zaštitu i učinkovito ostvarivanje konvencijskih prava i sloboda. Ta pravna sredstva omogućuju pojedincu da traži preispitivanje odluke koja se tiče povrede njegovih prava, uz napomenu da je državama ostavljena diskrecija glede načina ispunjavanja ove obveze. Opseg obveza iz čl. 13. razlikuje se ovisno o konkretnoj situaciji, ali unatoč tome pravni lijek mora biti učinkovit, osobito u smislu da ne smije biti neopravdano uskraćen postupcima državne vlasti (*Tas v. Turske*, §91; vidi *McShane v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §140; *Aksoy v. Turske*, §95; *Aydin v. Turske*, §103; *Kaya v. Turske* §106).
77. U praksi Suda također je izraženo da u slučajevima uporabe smrtonosne sile ili sumnjivih smrti, a uzimajući u obzir temeljnu važnost prava na zaštitu života, čl. 13. zahtjeva, pored naknade štete, tamo gdje je prikladno, temeljitu i učinkovitu istragu, sposobnu da dovede do utvrđivanja istovjetnosti i kažnjavanja odgovornih za oduzimanje života, uključujući i učinkovit pristup podnositelja tužbe istražnom postupku (*McShane v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §141; *Kashiyev and Akayeva v. Rusije*, §183; *Avsar v. Turske*, §429; *Anguelova v. Bugarske*, §161-162; *Suheyla Aydin v. Turske*, §208).
78. Nadalje, važno je primijetiti da je Sud utvrdio da u slučajevima kršenja bilo čl. 2. bilo čl. 3., koji se smatraju temeljnim odredbama Konvencije, djelotvorno pravno sredstvo između ostalog podrazumijeva i naknadu nematerijalne štete. Kada nije moguće tražiti naknadu za nematerijalnu štetu koju je žrtva takve teške povrede prava pretrpjela, Sud će utvrditi povredu čl. 13. (*Paul and Audrey Edwards v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §97; vidi *Keenan v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §130; *Z i ostali v. Ujedinjenog Kraljevstva*, §109; *Kontrova v. Slovačka*, §64).

C.2. Uskrata prava na djelotvoran pravni lijek u konkretnom slučaju

C.2.1. Propust države da provede učinkovitu istragu

Tvrdimo da je država povrijedila čl. 13. Konvencije prvenstveno zato što provedena istraga u konkretnom slučaju ne zadovoljava niti minimalne standarde (transparentnost, detaljnost, promptnost...) učinkovite istrage koje je Sud razvio u praksi, a povezano s čl. 2. (vidi *supra* §49-§57). *Argumento a minore ad maius*, to znači i povredu čl. 13. s obzirom na činjenicu da su obveze koje se nameću državi po čl. 13. po svom opsegu šire od onih nametnutih proceduralnim aspektom čl. 2.²⁵ Naime, nakon događaja u pitanju policija je prikupila obavijesti od očevidaca koji su posvjedočili da se John ni u kojem smislu nije ponašao nasilno. Nitko od njih nije naknadno pozvan da iznese svoja saznanja u postupku pred sudom čime je država povrijedila svoju obvezu da poduzme sve raspoložive mjere kako bi se rasvijetlilo činjenično stanje. To proizlazi i iz činjenice da je Sud u obrazloženju svoje presude istaknuo kako nije jasno na koji se način odigrao sporni događaj (*v. supra* §6).

²⁵ Vidi §98 *Ergi v. Turske* (Br. 66/1997/850/1057) „...Seen in these terms the requirements of Article 13 are broader than a Contracting State's procedural obligation under Article 2 to conduct an effective investigation.“; vidi §123 *Salaman v. Turske* (*nema na netu*); §107 *Kaya v. Turske* (Br. 158/1996/777/978); § 119 *Tanrikulu v. Turske* ; (Br. 23763/94) §100 *Semsi Onen v. Turske* (Br. 22876/93); §384 *Orhan v. Turske* (Br.25656/94).

C.2.2. Nemogućnost ostvarivanja naknade štete

80. Sud je u svojoj praksi (*Velikova v. Bugarske, §42; Musayeva i drugi v. Rusije, §118; Kukayev v. Rusije, §117*) već ispitivao odnos čl. 2. i 13. te je našao da je u uvjetima neučinkovite provedbe istrage kaznenog djela ubojstva posljedično umanjena i djelotvornost drugih raspoloživih pravnih sredstava, uključivo i građanske tužbe za naknadu štete. Time je država povrijedila svoju obvezu nametnutu čl. 13. Konvencije.
81. U predmetnom slučaju majka ubijenog mladića nije bila u mogućnosti pred građanskim sudovima dobiti naknadu štete za pretrpljene boli i to stoga što je provedba istrage suprotno standardima detaljnosti i brižljivosti dovela do oslobađajuće presude, a shodno tome i nemogućnosti ostvarivanja naknade štete u skladu sa zakonima države X prema kojima je naknada štete moguća samo ako se utvrdi da je šteta nastala kao posljedica zlorabe službene dužnosti. Iako je u konkretnom slučaju pravno sredstvo bilo dostupno, evidentno je da ono nije bilo djelotvorno budući da je bilo uvjetovano utvrđenjem kaznene odgovornosti policijskog službenika za zlorabu službene dužnosti. Takvo utvrđenje izostalo je zbog propusta dužnosti države da provede detaljnu i brižljivu istragu zbog čega je i u ovom smislu povrijeđeno pravo tužiteljice na djelotvoran pravni lijek.
82. Nadalje, prvostupanjski sud rekao je kako je u Ustavu države X predviđena mogućnost dodjeljivanja naknade štete čak i kada za to nema izričite pravne osnove. Za to međutim trebaju postojati izvanredni razlozi. Sud je našao da u ovom slučaju takvi razlozi ne postoje. Smatramo da je takvom ocjenom suda povrijeđeno pravo na djelotvorno pravno sredstvo jer je takvo obrazloženje suda nekonzistentno fundamentalnom značaju prava na život proklamiranom u zakonodavstvu države X. Takvom praksom suda zaštita prava na život ostaje iluzorna.
83. Uz to, država X je potpisnica Konvencije i kao takva je imala obvezu omogućiti tužiteljici da se, s obzirom na izravnu primjenjivost Konvencije pred nacionalnim sudovima poziva na njene odredbe kao na osnovu za naknadu štete. Obzirom da je nacionalni sud uskratio tužiteljici pravnu zaštitu navodeći da Konvencija ne pruža osnovu za naknadu štete, država je i u tom pogledu povrijedila pravo na djelotvorno pravno sredstvo.

Summary

The authors analyse a fictive case used at Regional Moot Court Competition before the judges of The European Court of Human Rights. The intentions and goals of this paper were to introduce one way of elaborating a case before The Court, to approximate the content of several articles of The Convention (namely the ones regarding the right to life, the right to freedom of peaceful assembly and the right to an effective remedy before a national authority) to both professional and student population and to stress the importance of existing cases in The Court's future practice.

Key words: European Court of Human Rights, European Convention on Human Rights, right to life, right to freedom of peaceful assembly, peaceful protest, police authority.

